

เจตนาสุตต¹

[๑๗๑] กาเย วา ภิกฺขเว สติ กายสญฺเจตนาเหตุ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, วาจาเย วา ภิกฺขเว สติ วจฺีสญฺเจตนาเหตุ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, มเน วา ภิกฺขเว สติ มโนสญฺเจตนาเหตุ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, อวิชฺชาปจฺจยา วา

สามํ วา ตํ ภิกฺขเว กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, ปเร วาสุส ตํ ภิกฺขเว กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรนฺติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, สมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, อสมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ,

สามํ วา ตํ ภิกฺขเว วจฺีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, ปเร วาสุส ตํ ภิกฺขเว วจฺีสงฺขารํ อภิสงฺขโรนฺติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, สมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว วจฺีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, อสมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว วจฺีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ

สามํ วา ตํ ภิกฺขเว มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, ปเร วาสุส ภิกฺขเว มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรนฺติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, สมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, อสมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, อิมेषุ ภิกฺขเว ฐมฺเมสุ อวิชฺชา อนฺุปติตา

อวิชฺชาเยเตว อเสสวโรคาโรคา โส กาโย น โหติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, สา วาจา น โหติ ยํปจฺจยาสุส ตํ อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺทฺขํ, โส

¹ อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต

มโน น โหติ ยंपัจจยาสุส ตัม อูปปชฺชติ อชฺฌตตัม สุขทุกฺขัม, เขตฺตุนฺตัม น โหติ ... วตฺถุนฺตัม
น โหติ ... อายตฺนุนฺตัม น โหติ ... อธิกรณฺตัม น โหติ ยंपัจจยาสุส ตัม อูปปชฺชติ อชฺฌตตัม
สุขทุกฺขนฺติ

จตุตฺตารโหเม ภิกฺขเว อตฺตภาวปฏิลาภา. กตฺเม จตุตฺตารโ. อตฺถิ ภิกฺขเว
อตฺตภาวปฏิลาโภ ยสฺมึ อตฺตภาวปฏิลาโภ อตฺตสญฺเจตนา กมฺติ โน ปรสญฺเจตนา,
อตฺถิ ภิกฺขเว อตฺตภาวปฏิลาโภ ยสฺมึ อตฺตภาวปฏิลาโภ ปรสญฺเจตนา กมฺติ โน
อตฺตสญฺเจตนา, อตฺถิ ภิกฺขเว อตฺตภาวปฏิลาโภ ยสฺมึ อตฺตภาวปฏิลาโภ อตฺตสญฺเจตนา จ
กมฺติ ปรสญฺเจตนา จ, อตฺถิ ภิกฺขเว อตฺตภาวปฏิลาโภ ยสฺมึ อตฺตภาวปฏิลาโภ เหนว
อตฺตสญฺเจตนา กมฺติ โน ปรสญฺเจตนา, อิมเ ชฺ ภิกฺขเว จตุตฺตารโ อตฺตภาวปฏิลาภาติ

เอวํ วุตฺเต อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควฺนฺตัม เอตทวโวจ อิมสฺส ชฺวาทัม ภนฺเต ภควตา
สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถัม อชานามิ, ตตฺร ภนฺเต ยฺวายัม อตฺตภาวปฏิลาโภ
ยสฺมึ อตฺตภาวปฏิลาโภ อตฺตสญฺเจตนา กมฺติ โน ปรสญฺเจตนา, อตฺตสญฺเจตนาเหตุ
เตสฺส สตฺตานันฺ ตมฺหา กายา จฺติ โหติ, ตตฺร ภนฺเต ยฺวายัม อตฺตภาวปฏิลาโภ ยสฺมึ
อตฺตภาวปฏิลาโภ ปรสญฺเจตนา กมฺติ โน อตฺตสญฺเจตนา, ปรสญฺเจตนาเหตุ เตสฺส
สตฺตานันฺ ตมฺหา กายา จฺติ โหติ, ตตฺร ภนฺเต ยฺวายัม อตฺตภาวปฏิลาโภ ยสฺมึ
อตฺตภาวปฏิลาโภ อตฺตสญฺเจตนา จ กมฺติ ปรสญฺเจตนา จ, อตฺตสญฺเจตนาจปร
สญฺเจตนาจเหตุ เตสฺส สตฺตานันฺ ตมฺหา กายา จฺติ โหติ, ตตฺร ภนฺเต ยฺวายัม อตฺตภาว
ปฏิลาโภ ยสฺมึ อตฺตภาวปฏิลาโภ เหนว อตฺตสญฺเจตนา กมฺติ โน ปรสญฺเจตนา
กตฺเม เตน เทวา ทญฺจพฺพชาติ

เนวสญฺญานาสนญฺญายตฺนูปคา สารีปุตฺต เทวา เตน ทญฺจพฺพชาติ. โโก นุ ชฺ
ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจฺเจ สตฺตา ตมฺหา กายา จฺตา อากาโมโน โหนฺติ
อานนฺตารโ อิตฺถตฺตัม, โโก ปน ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจฺเจ สตฺตา ตมฺหา
กายา จฺตา อานากาโมโน โหนฺติ อานนฺตารโ อิตฺถตฺตุนฺติ.

อิธ สารีปุตฺต เอกจฺจสฺส ปุคฺคสฺส โอรมฺภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ อปฺปหีนานิ โหนฺติ โส ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม เนวสญฺญานา สญฺญายตฺนํ อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ โส ตทสฺสาเทติ ตํ นิกาเมติ เตน จ วิตุตฺตี อปฺชชฺติ ตตฺถ จิตฺโต ตททิมฺตุโต ตพฺพหุลวิหารี อปริหีนํ กาลํ กุรฺมาโน เนวสญฺญานา สญฺญายตฺนุปกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อฺปชชฺติ โส ตโต จูโต อาคามี โหติ อาคนฺตา อิตฺถตฺตํ

อิธ ปน สารีปุตฺต เอกจฺจสฺส ปุคฺคสฺส โอรมฺภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ โส ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม เนวสญฺญานา สญฺญายตฺนํ อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ โส ตทสฺสาเทติ ตํ นิกาเมติ เตน จ วิตุตฺตี อปฺชชฺติ ตตฺถ จิตฺโต ตททิมฺตุโต ตพฺพหุลวิหารี อปริหีนํ กาลํ กุรฺมาโน เนวสญฺญานา สญฺญายตฺนุปกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อฺปชชฺติ โส ตโต จูโต อนาคามี โหติ อนาคนฺตา อิตฺถตฺตํ, อຍံ โข สารีปุตฺต เหตุ อຍံ ปจฺจโย เยน มิธေจฺเจ สตฺตา ตมฺหา กายา จฺตา อาคามิโน โหนฺติ อาคนฺตาโร อิตฺถตฺตํ, อຍံ ปน สารีปุตฺต เหตุ อຍံ ปจฺจโย เยน มิธေจฺเจ สตฺตา ตมฺหา กายา จฺตา อนาคามิโน โหนฺติ อนาคนฺตาโร อิตฺถตฺตฺนฺติ

๑. เจตนาสูตร²

ว่าด้วยเจตนา

[๑๗๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อกายมีอยู่ สุขทุกข์ภายใน ย่อมเกิดขึ้น เพราะกายสังขเจตนาเป็นเหตุ เมื่อวาจามีอยู่ สุขทุกข์ภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะวจีสังขเจตนาเป็นเหตุ หรือเมื่อใจมีอยู่ สุขทุกข์ภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะมโนสังขเจตนาเป็นเหตุ คือ เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย

บุคคลปรุงแต่งกายสังขาร อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้น ด้วยตนเองบ้าง บุคคลอื่นปรุงแต่งกายสังขารของบุคคลนั้น อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคล

² พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาร

นั้นบ้าง บุคคลรู้สึกตัว ประจักษ์กายสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง
 บุคคลไม่รู้รู้สึกตัว ประจักษ์กายสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง

บุคคลประจักษ์แจ้งสังขาร อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นด้วยตนเองบ้าง
 บุคคลอื่นประจักษ์แจ้งสังขารของบุคคลนั้น อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคล
 นั้นบ้าง บุคคลรู้สึกตัว ประจักษ์แจ้งสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง บุคคล
 ไม่รู้สึกตัว ประจักษ์แจ้งสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง

บุคคลประจักษ์แจ้งมโนสังขาร อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นด้วยตนเองบ้าง
 บุคคลอื่นประจักษ์แจ้งมโนสังขารของบุคคลนั้น อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคล
 นั้นบ้าง บุคคลรู้สึกตัว ประจักษ์แจ้งมโนสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง บุคคล
 ไม่รู้สึกตัว ประจักษ์แจ้งมโนสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง อวิชชาย่อมตกไป
 ตามธรรมเหล่านี้

แต่เพราะอวิชชาดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ กายอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายใน
 เกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นจึงไม่มี วาจาอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นจึงไม่มี
 ใจอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นจึงไม่มี เขต ฯลฯ วัตถุ ฯลฯ อายตนะ
 ฯลฯ อธิกรณะอันเป็นปัจจัย ให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้น จึงไม่มี

ภิกษุทั้งหลาย ความได้อัตภาพ ๔ ประการนี้

ความได้อัตภาพ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของตนดำเนินไป มิใช่สัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป
๒. ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป มิใช่สัญญาเจตนาของตนดำเนินไป
๓. ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของตนและสัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป
๔. ความได้อัตภาพที่มีสัญญาเจตนาของตนและมีสัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป

ภิกษุทั้งหลาย ความได้อัตภาพ ๔ ประการนี้แล”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค

ดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทราบชัดเนื้อความแห่งธรรมที่พระองค์ตรัสไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้ว่า บรรดาความได้อัตภาพ ๔ ประการนั้น ความได้อัตภาพที่สัตตเจตนาของตนดำเนินไป มิใช่สัตตเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป นี่คือการจตุตจากกายนั้นของสัตว์เหล่านั้น มิได้เพราะสัตตเจตนาของตนเป็นเหตุ ความได้อัตภาพที่สัตตเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป มิใช่สัตตเจตนาของตนดำเนินไป นี่คือการจตุตจากกายนั้นของสัตว์เหล่านั้น มิได้เพราะสัตตเจตนาของผู้อื่นเป็นเหตุ ความได้อัตภาพที่สัตตเจตนาของตนและสัตตเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป นี่คือการจตุตจากกายนั้นของสัตว์เหล่านั้น มิได้เพราะสัตตเจตนาของตนและสัตตเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป นี่พึงเห็นเทวดาพวกไหนที่ดำเนินไปด้วยอัตภาพนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “สารีบุตร พึงเห็นเทวดาทั้งหลายผู้เข้าถึงชั้นเนวสัณญานาสัณญายตนะ ด้วยอัตภาพนั้น”

ท่านพระสารีบุตรทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ จตุตจากกายนั้นแล้วเป็นอนาคามีกลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ และอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ จตุตจากกายนั้นแล้วเป็นอนาคามีผู้ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “สารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ยังละโอรัมภาคียสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต้น) ไม่ได้ แต่บรรลุนิวสัณญานาสัณญายตนมานอยู่ในปัจจุบัน เขาชอบใจนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้น ติดใจนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้น และถึงความปลื้มใจกับนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้น เขาดำรงอยู่ในนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้น น้อมใจไปในนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้น ชอบอยู่กับนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นนิวสัณญานาสัณญายตนภาพ เขาจตุตจากชั้นนั้นแล้ว เป็นอนาคามีกลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้

บุคคลบางคนในโลกนี้ละโอรัมภาคียสังโยชน์ได้ บรรลุนิวสัณญานาสัณญายตนมานอยู่ในปัจจุบัน เขาชอบใจ พอใจนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้น และถึงความปลื้มใจกับนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้น เขาดำรงอยู่ในนิวสัณญานาสัณญายตนมานั้น

น้อมใจไปในแนวสัญญา นาสัญญา ตณณานัน ชอบอยู่กับแนวสัญญา นาสัญญา ตณณานัน โดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นแนวสัญญา นาสัญญา ตณณภาพ เขาจุติจากชั้นนั้นแล้ว เป็นอนาคามี ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้

สารีบุตร นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ จุติจากภพนั้นแล้วเป็น อาคามี กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ จุติจาก ภพนั้นแล้ว เป็นอนาคามี ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้”

เจตนาสูตรที่ ๑ จบ
